

MENINGSFULD AKTIVERING PÅ HJEMMEBANE

Hvad skete der, da beskæftigelsesindsatsen for misbrugere flyttede ud på væresteder og herberger i København?

AF KALINKA WEST HENRIKSEN

Aktiveringstiltag for den svage gruppe af ledige, heriblandt misbrugere, har ikke nogen effekt, fastslog Rigsrevisionen i en rapport fra november 2010. Den svage gruppe af ledige nærmer sig ikke arbejdsmarkedet af at blive sendt i aktiveringsforløb hos private leverandører. 'Meningsløs aktivering' lød kritikken af beskæftigelsesindsatsen i mediedebatten.

Projekt Fælles Ansvar II og Jobcenter København har rykket en del af den københavnske aktivering

ud på væresteder og herberger, og det er der kommet noget meningsfyldt ud af. At få aktivering og Lov om aktiv beskæftigelsesindsats til at give mening på de københavnske væresteder har dog langtfra været uden dilemmaer.

Aktivering, dér hvor man er

At bringe aktivering og Lov om aktiv beskæftigelse tættere på udsatte borgere har været én af Fælles Ansvar II-projektet 'Nye veje til uddannelse og arbejde's missioner. Projektet blev sat i gang i lyset af, at

jobcentrene havde haft rigtig svært ved at fastholde en stor gruppe særligt udsatte borgere i aktiveringsforløb. Kravet om aktivering for at fastholde kontanthjælpen kunne mange af denne gruppe borgere simpelthen ikke leve op til. Det betød, at mange borgere gang på gang fik deres kontanthjælp stoppet, og som følge heraf blev deres livsvilkår simpelthen ringere af at være i aktivering. Projektet flyttede i 2008 aktiveringspladser og to projektmedarbejdere ud på forskellige herberger og væresteder i København.

Dér befandt gruppen af såkaldt særligt udsatte sig i forvejen og modtog omsorg og tilbud om aktiviteter af medarbejdere med kompetencer for og viden om målgruppen. Så måske var det her, gruppen af socialt udsatte kunne stabiliseres i forløb, blive afklaret og udvikle sig? Samtidig rykkede projektet fire medarbejdere væk fra deres kontorstole i Jobcenter København og ud på væresteder og herberger.

I løbet af de sidste tre år har der været omkring 400 aktiveringsforløb af 4-12 ugers varighed på de deltagende væresteder og herberger. Nogle borgere har været i forløb af flere omgange. Aktivitetetscentret Sundholm har huset 163 af disse. Cirka 90% af de aktiverede brugere på Sundholm fortalte i starten af deres forløb, at de var misbrugere af enten alkohol eller rusmidler eller en blanding. Omkring 50% af disse var samtidig hjemløse. 'Nye veje til uddannelse og arbejde' havde som udgangspunkt, at de som mennesker var meget mere end det.

Multikunstner og misbruger

Det store område omkring Sundholm emmer af historiefortælling om, hvordan det sociale arbejde for landets marginaliserede har udviklet sig. Går man ind ad de røde porte i dag, møder man et mangfoldigt liv af mennesker, der det ene øjeblik står ude med en guldbajer i hånden eller ryger en 'sneaky joint' og det andet øjeblik agerer som gedigne håndværkere, sirlige gartnere, multikunstnere og projektmagere.

Et arbejde uden mødepligt

Aktivitetetscentret Sundholm er, udover at være en cafe, der kan bruges som værested og sovested for hjemløse og misbrugere, også et tilbud om social beskæftigelse. Brugere af Sundholm kan blive tilknyttet Aktivitetetscentrets værksteder og deltage i alt fra reparationer af Københavns Sosuhjælperes cykler til at producere kunst til galleributikken.

Aktiviteterne rækker også ud over de røde porte. Fx kan brugere tage med værkstedet Grundlæggerne ud og løse håndværker- og restaureringsopgaver for private og offentlige kunder ude i byen.

Sundholms egen brugerundersøgelse fra 2010 viser, at langt størstedelen af deres brugere halverer eller yderligere nedbringer deres misbrug, mens de er tilknyttet værkstederne. Fælles for værkstederne er, at man i kraft af at være et tilbud om social beskæftigelse under Serviceloven kan lade brugerne komme der frivilligt. Brugere kommer der, fordi de vil, og deres fravær skal ikke meldes til jobcentret. Værkstederne rummer, at man til tider er for fuld til at komme, og brugere får samtidig en dusør på 14 kr. pr. time for arbejdsindsatsen. Dette frivillighedsprincip er ikke umiddelbart foreneligt med at skulle være i aktivering.

Aktivering forpligter

Udbyder man aktivering under Lov om aktiv beskæftigelse, er man forpligtet til at melde borgeres fravær fra tilbud tilbage til jobcentret, hvilket kan få konsekvenser for deres kontanthjælp. Tillige er man forpligtet til at dokumentere den udvikling, der foregår gennem forløbet, ved at skrive en rapport tilbage til jobcentret.

Da 'Nye veje til arbejde og uddannelse' flyttede ind på Sundholm, skulle brugerne, som andre borgere i aktivering, pludselig til samtaler med værkstedmedarbejdere og projektmedarbejdere om 'Hvor de så sig selv om 3 år?', 'Hvad de så som deres barrierer i forhold til at komme i arbejde?', 'Hvor deres kompetencer lå?' osv. Samtidig rykkede en myndighed i form af jobcentret ind og afholdt lovpligtige samtaler.

Som borger på kontanthjælp skal man ifølge lovgivningen medvirke til at forbedre sin egen situation. Medvirker man ikke, kan det have konsekvenser for kontanthjælpen.

Aktivitetetscentrets medarbejdere gav udtryk for, at de så Aktivitetetscentret Sundholm som deres brugeres åndehul og fristed fra systemets krav og kontrol.

Synet af jobcentermedarbejdere og projektmedarbejdere blev derfor i starten af projektet mødt med skepsis.

Værested eller myndighed?

Leder af den flexible beskæftigelse, som de fleste af Sundholms værksteder hører under, Mia Rahbek, husker tilbage på de første brugere, hun skulle have i aktivering og afholde samtaler med i samarbejde med projektmedarbejdere og jobcentermedarbejdere: 'Hvor fanden skal de så have lov at være i fred? tænkte jeg,' siger hun. 'Jeg kunne også se det på brugernes reaktioner. Deres ærmer blev længere og længere, når vi holdt samtaler.'

'Projektet satte det sociale arbejde under pres,' forsætter fungerende leder på Aktivitetetscentret Sundholm, Kim Rydahl, der har fulgt processen med etablering af aktivering nøje og fortæller, at man i det sociale arbejde har en tendens til at tænke, at udvikling kommer af sig selv. 'Bare man er der og deltager.'

Når jobcentermedarbejderen spurgte ind til brugernes egne mål og lavede planer, var det pludselig ikke nok bare at bruge værkstederne som 'væresteder'. Netop det, mener Kim Rydahl, skabte en forandring i det daglige arbejde på aktivitetetscentret. Han fortæller, at jobcentersamtalerne og kravene om aktivering før projektet blev set som noget, man skulle beskytte brugerne imod. 'Men når jobcentret og aktivering bliver en del af stedet, betyder det også, at man ikke kan opretholde samme fjendebillede af en beskæftigelsesindsats,' siger han.

Den fælles forståelse

At blive en del af stedet, som Kim Rydahl siger, var netop, hvad jobcentermedarbejder Michelle Pe-

densen blev. Hun fortæller, at hun ved at være ydmyg over for Aktivitetscentrets virkelighed og medarbejdernes faglighed kunne etablere et godt samarbejde med medarbejderne, der kom brugerne til gode. Det krævede dog, at hun afsatte tid til meget andet, end en normalt ansat i Jobcenteret ville gøre. Hun var fx ude og plante løg på Sundholms område med gartnerværkstedet, og hun tog med på hyttetur.

'Det gav en gensidig respekt,' forklarer hun. 'Værestedsmedarbejderne så, at Jobcenteret kan give sig tid, hvilket nedbrød mange barrierer.' Samtidig fortæller hun, at den daglige tilstedeværelse på værkstederne gav hende og værkstedsmedarbejderne en fælles forståelse af, hvor brugerne var. 'En forståelse, man ikke kan få bag ved et skrivebord. Her kunne jeg opleve, hvor diffuse brugerne kunne være, og hvordan deres motivation ændrede sig, alt efter om det var først eller sidst på måneden,' forklarer hun.

En forståelse, der også gjorde, at hun bedre kunne afstemme de lovmæssige muligheder i forhold til sanktioner og tilbud. 'Tilbuddene, jeg gav, var i overensstemmelse med den pædagogiske retning på værkstederne,' siger hun.

Samtidig fik værestedsmedarbejderne mulighed for at få afstemt den virkelighed, jobcentermedarbejderne handler under. 'Det gik op for medarbejderne, at der skal meget til, for at en bruger kan få førtidspension, og de kunne derfor begynde at tænke i andre muligheder for deres brugere,' siger Michelle Pedersen.

Forståelsen for loven og de muligheder lovgivningen tilbyder blev understøttet af, at projektet har tilbudt værestedsmedarbejdere at blive uddannet som 'beskæftigelsesvejvisere' på 'Den københavnske værestedsuddannelse'.

For alt andet lige kræver det sit at kunne forstå og bruge lovgivningen på beskæftigelsesområdet til noget fornuftigt, når det drejer sig

om en gruppe borgere med kaotisk livsførelse. Hvordan blev fx kravet om pligt til deltagelse håndteret på Aktivitetscentret Sundholm, der før har vægtet frivillighed i de sociale beskæftigelsestilbud?

Frivillighed fastholder

Lars står i blå kedeldragt og skruer hjulet af en Kildemose-model på cykelværkstedet. Han har været på Sundholm i mange år. 'Jeg har aktiveret mig selv,' siger han. Det har været hans redning ud af et misbrug af kokain og alkohol. Lars ser frivilligheden som en stor motivationsfaktor. 'Jeg tror, at hvis folk blev tvunget til at være her fra 9-16 i et aktiveringsforløb, ville folk stoppe. Det er set før andre steder. Jeg kommer hver dag, fordi jeg elsker at have noget at stå op til. Næsten lige meget, hvad det er. Jeg betragter mig selv som altnulmand.'

Da Lars stod for at skulle i aktivering, var det derfor ikke et problem at fastholde ham i et forløb. Under forløbet er han gennem samtaler med projektmedarbejderen blevet mere sikker på, hvad det er, han vil med sin fremtid. Lars fortæller, at han snart arver en del penge. 'Jeg går og tænker på at åbne mit eget cykelværksted. I stedet for at bruge dem på alt muligt andet, vil jeg starte noget selv. En butik for brugte cykler.'

Ifølge Fælles Ansvar II's midtvejsrapport fra 2009 har brugerne på Sundholm gennemsnitligt gennemført deres forløb med en mødefrekvens på 72%, hvilket er højt for målgruppen. Forløbene er som udgangspunkt 25 timer, men timeantallet kan aftales jf. lovgivningen til at være helt ned til 10 timer ugentligt. Det er projektets erfaring, at starter man med et lavt timeantal, men fortæller brugerne, at de er velkomne til at møde mere, undgår man at skulle melde meget fravær til jobcenteret, og på værestederne bliver frivillighedsprincippet til dels tilgodeset. Konklusionen er, at

fleksibilitet kan fastholde borgere i et forløb. En anden konklusion fra projektet er, at brugere af væresteder kan og vil udvikle sig mod arbejdsmarkedet, men at det skal gøres i et langsomt tempo.

Små skridt

Olav, en flippet klædt og hurtignakkende herre på 42 år, leger med min diktafon, mens jeg interviewer ham. Olav er uddannet ingeniør, men fik efter en social deroute et værelse på herberget på Sundholm. Han har et stort festforbrug af alkohol og hash og har mange mislykkedes aktiveringstiltag bag sig.

'Jeg var i Sluseholmen,' fortæller han om et tidligere aktiveringsforløb. 'Jeg skulle bare møde op kl. otte om morgenen. Hvis jeg ikke mødte op, blev jeg trukket i kontanthjælp. Jeg sad sammen med en masse skinheads, der snakkede om våben. Det eneste, de brugte computeren til, var til porno. De sagde: 'Jeg smadrer dig!' Jeg meldte mig syg i længere tid,' fortæller han.

I dag møder han op hver dag kl. 9 på multiværkstedet, hvor han producerer plakater med grafiske programmer, laver batik og har været hovedkraften bag en Sundholmavis. De sidste år har han haft to aktiveringsforløb af tolv uger på værkstedet. Han har dermed opfyldt sin aktiveringsforpligtigelse, og under forløbene har han talt med projektmedarbejderen om sine egne mål og drømme. 'Det ruskede op i mine følelser og min fortid. Det bliver meget personligt,' fortæller han om pludseligt at blive afkrævet at skulle se på sig selv som led i aktiveringen.

Under forløbene har Olav dog åbnet op over for projektmedarbejderen omkring sine weekenddrukture og afsavnet af sin teenagedatter. Han er kommet i alkoholbehandling, er blevet screenet for ADHD og har fundet ud af, at han godt kan se sig selv som selvstændig grafisk designer.

Projektet har erfaret, at med så

Brugere af Sundholm kan blive tilknyttet Aktivitetscentrets værksteder og deltage i alt fra reparationer af Københavns Sosuhjælperes cykler til at producere kunst til galleributikken.

korte forløb er det vigtigt at sætte få, men præcise mål i fokus. Det er et lille skridt hver gang mod noget, der langsomt måske kan nærme sig arbejdsmarkedet. Olav skal i sit næste forløb have fokus på at finde ud af, hvordan han kan få den psykologhjælp, han selv føler, han har behov for for at komme videre.

København kræver koordinering

Når Olav under samtaler i et forløb finder ud af, at han har brug for psykologhjælp, eller Bettina finder ud af, at hun har brug for noget motion, eller Bent får lyst til at få undersøgt mulighederne for en praktik som tatovør, hvad sker der så efterfølgende?

‘Mange har jo fået afklaret områder i deres liv. Det havde dog været rigtig fint, hvis der fulgte ressourcer med. Man finder ud af: Dét skal der gøres noget ved, og dét skal der gøres noget ved. Hvis ikke der er mennesker, der kan gøre noget ved det, så ved jeg ikke, hvor meget det har hjulpet, at det er sagt højt. Måske nogle gange tværtimod,’ siger Mia Rahbek.

Tilbud om behandling, sociale tilbud og beskæftigelsestilbud kan være en jungle at finde rundt i, ikke bare for brugere, men også for medarbejdere på værestederne. Projektet har bestræbt sig på, at de tilknyttede jobcentermedarbejdere

følger tæt op på forløbene, så relevante tiltag hurtigt kan blive sat i gang, og at man under forløbene har tæt kontakt til relevante sagsbehandlere i socialforvaltningen, herunder hjemløseteams eller rådgivningscentre. Når tiltag rundt om brugeren bliver koordineret ordentligt, er det projektets erfaring, at brugerne føler sig mest inddraget og motiveret. Når det er sagt, er det ikke altid sådan, at en ‘motiveret og afklaret’ bruger alligevel er parat til at tage skridtet væk fra værestedet og ud på arbejdsmarkedet.

Motivation kan medføre ambivalens

Britta var under et forløb på multiværkstedet holdt op med at drikke. Hun havde smidt sin misbrugende kæreste ud. Hun var blevet mindre angst i sociale sammenhænge og havde selvstændigt syet 30 overlevelsestasker til heroinmisbrugere, en bestillingsopgave fra sundhedscentret. Hun var også under forløbet blevet henvist til egen lejlighed i Nordvestkvarteret, hvilket betød, at hun nu kunne få sin datter, der bor i plejefamilie, på besøg. Britta vil gerne ud og arbejde i en tøjbutik, og jobcentermedarbejderen, der synes, at Britta nu er parat til næste skridt, finder en praktikplads i en genbrugsforretning med mulighed for yderligere ansættelse med job med løntilskud. Britta stråler på multiværkstedet og fortæller om, hvor meget hun glæder sig til sin første

arbejdsdag.

Britta dukker aldrig op den første dag i praktikken og kommer heller ikke på aktivitetscentret. Et par andre brugere siger, at de har set hende beruset i boligkvarteret, og tre uger efter sidder hun igen på bænkene på Sundholm og drikker guldøl kl. 8 om morgenen.

Mia Rahbek nikker genkendende til casen:

‘Ambivalens er en stor del af det, også for medarbejderne. Det er et svært vilkår,’ siger hun og fortsætter reflekterende:

‘Jeg tror, man skal anerkende, at når man kommer i sådan et afklaringsforløb, hvor man bliver tilknyttet nogle medarbejdere som os, der spørger ind til problemer, kan man godt umiddelbart opleve noget tilbagegang. Det er ligesom at holde et spejl op,’ Hun fortæller videre, at der er brugere, der før er kommet stabilt på værkstederne, der bliver mere ustabile i deres fremmøde, når de er i aktivering, der er mere forpligtende.

‘Der skal ikke meget ydre pres til,’ siger hun og spejder ud af vinduet: ‘Vi har desværre meget lidt held med at skippe folk videre. Vi skal lære, hvad det er, der skal til, før de kan gå over det trin. Det kræver også et opråb til et arbejdsmarked, der må pålægges at blive mere rummeligt,’ siger hun.

Men på Aktivitetscentret Sund-

holm nøjes man ikke med at råbe op. Her prøver man selv at skabe alternative og mere rummelige muligheder for en tilknytning til arbejdsmarkedet gennem etablering af socialøkonomiske virksomheder. Fx har man åbnet en galleributik og skal til at lave egen honningproduktion, og man håber at genåbne et vaskeri, der før har vasket tøj for hjemmeplejen. En aktivering for misbrugere kan godt indeholde alt andet end snak om misbrug.

'Mange af dem, der er misbrugere, er i behandling. Der er meget snak om deres misbrug andre steder. Hvis man er velbehandlet, er man jo ikke syg. Der kan aktiveringen være en mulighed for at lægge fokus et andet sted. Hvis der er styr på det, så kan de jo faktisk meget,' siger Mia Rahbek.

Fremtidens meningsfulde aktivering.

Samarbejdet med steder som Aktivitetscentret Sundholm har vist os, at den svage gruppe af ledige og misbrugere kan og vil rigtig meget.

Trods dilemmaer med at få Lov om aktiv beskæftigelsesindsats og den sociale beskæftigelse til at spille sammen vil Aktivitetscentret Sundholm, i samarbejde med en håndfuld andre væresteder, arbejde videre på at få beskæftigelse sat på dagsordenen og blive udbydere af aktivering for Københavns Kommune, når projekt 'Nye veje til uddannelse og arbejde' slutter i juni 2011.

Sundholms fungerende leder Kim Rydahl sætter sig godt til rette i den bløde stol, da jeg spørger ham om hans syn på fremtidsperspektiverne for aktivering på Sundholm:

'Beskæftigelse er lige så væsentlig en del af problemet, som det er at have en bolig. Jeg tror ikke på boliger alene som løsningen på menneskers udsathed. Der skal også noget til, der skaber et indhold, der gør, at man føler, at man er en del af noget. Ellers er man stadig udstødt bare med tag over hovedet. Jeg mener, at det er meget underkendt, hvilken

betydning beskæftigelse har,' siger han.

'Lige nu har vi 33 sociale beskæftigelsespladser og et par aktiveringspladser til en målgruppe, der er på måske 3.000 mennesker. Det kan ikke tælles i procenter, hvor lidt vi satser på beskæftigelse. Man vil få langt mere sammenhængende livsforløb for brugerne, hvis man satser på beskæftigelse.'

En værdig vendestation

Af de mange aktiverede i vores projekt er få kommet i arbejde. Nogle er kommet i andre beskæftigelsestilbud, nogle er kommet i egen bolig eller er i behandling og andre har fået bevilliget førtidspension. Rigtig mange er stadig på kontanthjælp og befinder sig på Aktivitetscentret Sundholm og på de andre væresteder. Men hvem kan måle de mange små skridt, der alligevel er blevet taget? Mange frem og nogle tilbage.

Aktivering af misbrugere, der styrker kompetencer, må arbejde med små udviklingsskridt og må samtidig kunne rumme ambivalens og tilbagegang. Sættes aktiveringen samtidigt ind i en ramme, hvor tiltag i de forskellige forvaltninger bliver koordineret, og inddrages brugerne, giver det hele rigtig god mening. Projektet tror på, at steder som Aktivitetscentret Sundholm kan skabe en kontinuerlig ramme for ikke kun personlig udvikling, men også for kvalificering mod arbejdsmarkedet, og at en opsøgende og koordineret indsats fra forvaltningerne kan bane vejen for en meningsfuld sagsbehandling, der støtter op om misbrugernes ressourcer.

Projektet ser det som en af sine største succeser, at medarbejdere på værestederne kan se arbejdet med beskæftigelse som en del af det sociale arbejde, hvor man kigger mindre på barriererne og mere på brugernes ressourcer og sætter dem i spil – i et meningsfyldt samarbejde med jobcentret. Er det så også noget, brugerne af Aktivitetscentret

Sundholm synes kommer dem til gavn?

Jeg spørger Olav, med høj stemmeføring, for han er i gang med at synge ind i min diktafon 'Vi skal jo have dagligdagen til at gå på en værdig måde,' svarer han og smager på ordene, før han udbryder: 'Sundholm skulle jo gerne fungere som en vendestation, snarere end en endestation.' ■

Interviewede aktiveringsdeltageres navne og oplysninger er anonymiserede, og cases er samenskrevet.

Læs mere om projekt Fælles Ansvar II og projekt 'Nye veje til uddannelse og arbejde' på www.kk.dk/fællesansvar og om Aktivitetscentret Sundholm på www.acsu.dk

Man kan kontakte Jesper Blådal-Hansen på 27217765/VE24@sof.kk.dk eller Kim Rydahl på 25319412/D638@sof.kk.dk

LITTERATUR

Jakobsen, M.: Kvantitativ midtvejsevaluering af Fælles Ansvar II - Københavnske væresteder og herberger, Københavns Kommune, Socialforvaltning, drift og udviklingskontoret for udsatte grupper, misbrug og bolig. København, 2009.
Schertiger, P.: Aktivitetscentret Sundholm: Dokumentationsrapport. København. 2010.

LÆS MERE ..

www.akf.dk

- Forskning til kommuner og regioner.

www.rigsrevisionen.dk

- Rigsrevisionens beretning til Statsrevisorerne om problematikken fra 1.10.2010.

www.beskaeftigelsesnetvaerket.dk - et landsdækkende netværk af offentlige og private beskæftigelsestilbud.

www.cabiweb.dk

- Center for Aktiv Beskæftigelsesindsats, CABI, er en selvejende institution under Beskæftigelsesministeriet, som indsamler, udvikler og formidler metoder, viden, værktøjer og inspiration til brug for jobcentre og virksomheder.